

Το αιώνιο πρόβλημα: Σχέσεις Εκκλησίας και Πολιτείας

[Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Ελευθερουπόλεως](#)

Τοῦ Μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

Στόν τίτλο τοῦ παρόντος ἄρθρου μας μέ τούς γνωστούς ὅρους Ἐκκλησία καί Πολιτεία νά κυριαρχοῦν, ὑποννοοῦνται κυρίως οἱ ἐπί κεφαλῆς τῶν δύο θεσμῶν καί οἱ σχέσεις μεταξύ των. Οἱ ἐκκλησιαστικοί καί οἱ πολιτικοί ἄρχοντες. Ἀπό αὐτούς καθορίζονται κατὰ καιρούς οἱ ὑπόψη σχέσεις. Ὅσον ἀφορᾷ δέ τήν ἱστορία τοῦ θέματός μας, ἀπό αὐτούς, καί προπάντων «ἄσχετους ἡγέτες», θά προκύψουν οἱ δύο κύριες μορφές τῶν ἀκραίων σχέσεων μεταξύ τους, ὁ Καισαροπαπισμός καί ὁ Παποκαισαρισμός. Συγκεκριμένα. Ὅταν οἱ πολιτικοί ἄρχοντες ἀπό ἄγνοια ἤ καιροσκοπισμό ἤ θρησκευτικές προκαταλήψεις ἤ ἀπό ἀχαλίνωτη φιλοδοξία

ἐπιθυμοῦν νά ἔχουν κάτω ἀπό τό σκῆπτρο των καί τήν Ἐκκλησία τότε γεννιέται ἐκεῖνο τό ἔκτρωμα, πού ὀνομάζεται Καισαροπαπισμός καί ὅταν πάλι ἀπό ἄγνοια καί ἀπό ἀσυγχώρητη κενοδοξία οἱ ἐκκλησιαστικοί ἄρχοντες θέλουν νά διαχειρίζονται καί τό ξίφος τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, τότε προκύπτει τό ἄλλο ἔκτρωμα, πού λέγεται Παποκαισαρισμός.

Ἔτσι καί ἀπό αὐτήν τή γενικότατη καί ἐπιγραμματική θεώρηση τοῦ ἱστορικοῦ αὐτοῦ φαινομένου συμπεραίνουμε ἀρχικά, ὅτι οἱ σχέσεις Ἐκκλησίας καί Πολιτείας ἐξαρτῶνται κατά μέγα μέρος ἀπό τήν γνώση καί ἀπό τά πρόσωπα, πού ἐκπροσωποῦνται. Σκιωδῶς, στήν πρωταρχική μορφή του, τό συμπέρασμα μας αὐτό τό βλέπουμε νά ἐμφανίζεται, ὅταν τό ἐν λόγω πρόβλημα, θά λέγαμε γιά πρώτη φορά παρουσιάσθηκε μπροστά στόν Ἰδιο τόν Κύριό μας. Τότε τήν Πολιτεία ἀντιπροσώπευε ἡ κραταιά ἀκόμη Ρωμαϊκή ἐξουσία καί τήν Ἐκκλησία αὐτός ὁ θεῖος Ἰδρυτής της. Ἐνα δέ πρᾶγμα, ἀνάμεσα στά ἄλλα, πού ἔφερνε τούς δύο θεσμούς σέ κάποια σχέση μεταξύ τους, ἦταν ἡ φορολογία. Καί τό πρόβλημα ἐδῶ ἦταν τό ἐξῆς: Ἡ Πολιτεία μέ τά ὄργανά της ἀπαιτοῦσε φόρο ἀπό τήν Ἐκκλησία. Τί ἔπρεπε τότε νά πράξει ἡ Ἐκκλησία; (τήν ὁποία ἀντιπροσώπευε ἡ Συναγωγή). Νά καταβάλει τό φόρο, δηλαδή νά πειθαρχήσει στήν Πολιτεία ἢ νά ἀρνηθεῖ; Τό πρῶτο αὐτό, ἀλλά τόσο οὐσιῶδες μεταξύ των πρόβλημα, κλήθηκε νά τό ἐπιλύσει ὁ πλέον ἀρμόδιος. Αὐτός πού ἱδρυσε τήν Ἐκκλησία. (Μία πρώιμη μορφή Ἐκκλησίας, ἄγνωστη στούς πολλούς, ἀποτελοῦσε τότε ὁ Θεάνθρωπος καί οἱ πρῶτοι γύρω Του μαθητές).

Γράφοντας αὐτά ἔχουμε κατά νοῦν ἐκεῖνο τό περιστατικό ἀπό τήν Εὐαγγελική μας Ἱστορία, ὅπου περιγράφεται ἡ σκηνή, ὅταν μερικοί ἀπό τούς γραμματεῖς θέλοντας νά περιπλέξουν τόν Ἰησοῦ Χριστό σέ θέματα πολιτικά, τόν ρώτησαν ὑποκριτικά, ἐάν πρέπει νά δίνουν φόρο ἢ ὄχι. «ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι ἢ οὐ» (Ματθ.22,17). Τότε ὁ καρδιογνώστης Κύριος, «γνούς τήν πονηρίαν αὐτῶν» ζήτησε νά Τοῦ δείξουν ἕνα νόμισμα ρωτώντας τους συγχρόνως, τό νόμισμα, τό δηνάριον πού κρατοῦσαν στά χέρια τους, ποιανοῦ εἰκόνα φέρει καί ποιά ἐπιγραφή ἔχει. Τότε οἱ συνομιλητές Του ἀπάντησαν, ὅτι ἡ εἰκόνα ἡ χαραγμένη ἐπάνω στό νόμισμα εἶναι τοῦ Καίσαρος, τοῦ ρωμαίου αὐτοκράτορος. Καί ἀφοῦ τό παραδέχθηκαν αὐτό οἱ φαρισαῖοι τούς εἶπε ἐκεῖνο τό πασίγνωστο λόγιο: «ἀπόδοτε οὖν τά Καίσαρος Καίσαρι καί τά τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ» (Ματθ.22,21).

Ἐπομένως θά μπορούσαμε νά ποῦμε, ἀπό ἐκείνη τή μακαρία στιγμή οἱ ρόλοι σ' αὐτόν τόν κόσμον τῶν δύο κορυφαίων της κοινωνίας μας θεσμῶν, Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, ἔγιναν ὅ,τι ἐπικαλοῦνται μέ ὕψος ἐπικριτικό καί ἀπειλητικό συνάμα, κατά κόρον μερικοί στίς ἡμέρες μας, ρόλοι διακριτοί. Δηλαδή τό πεδίο δράσεως κάθε θεσμοῦ εἶναι αὐστηρά θά λέγαμε καθορισμένο. Καί θά προσθέταμε: Δέν εἶναι σωστό, οὔτε εἶναι ἐπιτρεπτό, ὁ ἕνας νά εἰσχωρεῖ ὕπουλα στό πεδίο τοῦ ἄλλου. Ἡ

ἰδέα αὐτή, πού ἄρχισε νά διαμορφώνεται μέ ἀφορμή καί ἀφετηρία τά θεικά λόγια «τά Καίσαρος Καίσαρι καί τά τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ», πῆρε τήν τελική καί ὀριστική καί τήν τελειότερη μορφή της κατά τήν διάρκεια τοῦ χριστιανικοῦ Πολιτεύματος τοῦ Βυζαντίου. Τότε, ἐκτός ἐλαχίστων παρεκκλίσεων, σφυρηλατήθηκαν οἱ πιό ἀρραγεῖς καί ὠραῖοι δεσμοί Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, ὅταν μάλιστα διέπρεπαν στίς κορυφές των μεγάλοι Πατέρες καί Διδάσκαλοι καί εὐσεβεῖς βασιλεῖς. Τότε ὀρίμασε τό σύστημα τῆς λεγόμενης συναλληλίας, τῆς παράλληλης καί γόνιμης πορείας καί συνεργασίας Ἐκκλησίας καί Πολιτείας. Τότε, ὑπό τό φῶς τό ἀνέσπερο καί εὐεργετικό τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ, οἱ δύο θεσμοί θεώρησαν, ἐκτίμησαν καί ἀνέλαβαν τό ἔργο τους ὡς διακονία ἀγάπης καί ἀνύστακτης χωρίς ταπεινά ἐλατήρια καί συμφέροντα μέριμνας ὑπέρ τοῦ λαοῦ. Ἡ μέν Ἐκκλησία ὡς διακονία θυσιαστική τῆς «ψυχῆς» τοῦ λαοῦ, ἡ δέ Πολιτεία ὡς πρόθυμη, ἀφιλοκερδῆς διακονία τοῦ «σώματος» τοῦ λαοῦ. Ἡ μέν νά φροντίζει γιά ὅλες τίς πνευματικές ἀνάγκες τοῦ λαοῦ, ἡ δέ νά ἐνδιαφέρεται γιά τίς παντοειδεῖς ὕλικές του ἀνάγκες.

Βέβαια αργότερα άλλαξαν τά πράγματα. Ἡ χιλιετής καί ἔνδοξη Βυζαντινή αὐτοκρατορία ἔφθασε κάποτε δραματικά στό ἱστορικό της τέλος. Ἀκολούθησε ἡ φοβερή, ἀπεχθής δουλεία στόν ξένο τύραννο καί δυνάστη. Καί μετά τήν ἀπελευθέρωσή του τό ἔθνος μας ἀπό τήν μακροχρόνια δουλεία καί τήν στοιχειώδη πολιτική του συγκρότηση, δέχθηκε ὀρμητικά τά πολιτιστικά ρεύματα ἀπό τήν Δύση, νέες ιδέες, πού γέννησε κυρίως ὁ κατ' εὐφημισμὸν Διαφωτισμός καί ἡ περιβόητη Γαλλικὴ ἐπανάσταση, ιδέες πολιτικές, κατὰ τό πλεῖστον χωρίς τό χρῶμα, χωρίς τό ἄρωμα, χωρίς τή θερμὴ καί τή λάμψη τοῦ Εὐαγγελίου. Κάποτε μάλιστα ιδέες πού εἶχαν σάν βάση τήν ἀθεία, τήν ἀπιστία, τό ἄσπονδο μῖσος κατὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἀπὸ αὐτές μολύνθηκαν καί οἱ σχέσεις Ἐκκλησίας καί Πολιτείας. Καί τό περίμενε κάποιος αὐτό τό ἀποτέλεσμα, ὅταν πιά δέν θά εἶχαμε ἡγέτες στήν κορυφὴ τῆς Πολιτείας πού νά ἐμπνέονταν ἀπὸ τίς ἀρχές τοῦ Εὐαγγελίου ἢ ἀπὸ τὸν πατροπαράδοτο σεβασμὸ καί ἐκτίμηση πρὸς τήν Ἐκκλησία. Ἐναν εἶχαμε ἀπὸ τὸν Θεὸ σταλμένο, σάν νέο Μωυσῆ, καί τὸν ἐξοντώσαμε πρὶν νά τελειώσει τό μεγαλειῶδες ἐθνικὸ του ἔργο. Τὸν ἀείμνηστο Ἰωάννη Καποδίστρια! Καί τό ἀποτέλεσμα αὐτό, πού προῆλθε ἀπὸ τήν μόλυνση τῶν ὠραίων πολιτειακῶν ἀπόψεων τοῦ ἔνδοξου Βυζαντίου, τό ἐλάχιστο εὐχάριστο καί ἱκανοποιητικὸ, θά τό ἐξέφραζαν αργότερα μέ κάπως χυδαῖο τρόπο ὅσοι μιλοῦσαν γιὰ «τσανάκια», δικά μας καί δικά τους, πού κατὰ τήν ἄθλια καί ἀποκρουστικὴ γνώμη τους ἔπρεπε νά χωρίσουν. Καί στίς ἡμέρες μας, συνέχεια θλιβερὴ τοῦ πρόσφατου παρελθόντος, ἀπὸ ὁμόφρονες των θά ἐπαναλαμβάνεται κατὰ κόρον, σέ ρυθμὸ ἐκνευριστικὸ, τό λαικίστικο σύνθημα χωρισμός Ἐκκλησίας καί Πολιτείας, χωρίς ποτέ νά μᾶς δηλώσουν καθαρά, αὐτοὶ πού ζητοῦν τὸν χωρισμό, τί ἐνώνει τοὺς δύο θεσμούς καί τί θά πρέπει νά φύγει ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἔνωση, τὴν ὁποῖαν ἀμαθῶς καί διακαῶς ἐπιδιώκουν νά διαλύσουν.

Ὅστε τό δῆθεν πρόβλημα τῶν σχέσεων Ἐκκλησίας καί Πολιτείας εἶναι ἤδη ἀπὸ αἰῶνες λυμένο, εἶναι θαυμάσια τακτοποιημένο ἀπὸ τὸν Ἰδρυτὴ τῆς Ἐκκλησίας καί κατόπιν ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους Του καί τοὺς διαδόχους των Ἁγίους Πατέρες καί Διδασκάλους μέ τὸν πιὸ ἐπίσημο μάλιστα τρόπο στή διάρκεια Τοπικῶν καί Οἰκουμενικῶν Συνόδων καί κυρίως ἐπικυρωμένο στήν πράξη, μέσα στή ζωὴ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας. Πότε θά ἀνακύπτει ξαφνικά, προκλητικὰ τό πρόβλημα αὐτό; Ὅταν οἱ θῶκοι τῆς Πολιτείας θά κατέχονται ἀπὸ ἀνθρώπους ἀμαθεῖς καί ἀνιστόρητους καί τό πιὸ χειρότερο, φανατικούς, ἐμπαθεῖς, ἄσπονδους καί ἀξιολύπητους ἐχθροὺς τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Χριστοῦ.